

Bu makaleye atıfta bulunmak için/To cite this article:

TUĞAN, E.N, ÖMÜRGÖNÜLŞEN, U. (2020). Türkiye’de Yargı Etiği İlkeleri Üzerine Bir İnceleme. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24 (Aralık Özel Sayı), 85-100.

Türkiye’de Yargı Etiği İlkeleri Üzerine Bir İnceleme^(*)

Esra Nur TUĞAN^(**)

Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN^(***)

Öz: Etik ilkelerin işlevinin en hayati olduğu alanlardan birisi de kuşkusuz ki yargıdır. Adalet hizmetlerinin, bütün vatandaşları yakından ilgilendiren konuların başında gelmesinin yanı sıra etik ilke ve değerlerin hakim olmadığı bir sistemde, yargılama sürecinin sonucunda adalete ulaşılması da mümkün olmayacaktır. Türkiye’de pek çok farklı meslek kolunun, kendilerine özgü mesleki etik davranış kuralları geliştirdiği bilinmekle birlikte, yargı etiği alanında çalışmalar ise yakın geçmişte başlamıştır. Türkiye’nin yargısal etik davranış kurallarına sahip olmayışının önemli bir eksiklik olarak görülüp sıkça eleştiri alması sebebiyle, bu ilkelerin oluşturulması konusu gündeme gelmiştir. Yargısal etik ilkeler belirlemeyi amaçlayan iki önemli proje kısa süre önce tamamlanmıştır. Her iki projenin sonucunda da yargısal etik davranış ilkeleri belirlenmiştir. Bunlardan ilki Yargıtay Başkanlığı’nın hazırladığı Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri, ikincisi Hakimler ve Savcılar Kurulu’nun yayınladığı Türk Yargı Etiği Bildirgesi’dir. Bu çalışmada, sözü edilen bu iki düzenleme Bangalore Yargı Etiği İlkeleri ile karşılaştırılarak incelenmiştir. Sonuç olarak iki düzenlemede de Bangalore İlkeleri’nden çokça esinlendiği görülmüştür. Ancak Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri, Türk Yargı Etiği Bildirgesi’ne göre Bangalore İlkeleri ile daha fazla benzerlik taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yargı Etiği, Yargı Etiği İlkeleri, Yargıtay, Hakimler ve Savcılar Kurulu (HSK)

A Study on the Principles of Judicial Ethics in Turkey

Abstract: Judiciary is the area where the function of ethical rules are the most vital. Yet, the justice service stays at the top of the list in which all citizens are closely concerned. It is impossible to reach justice, unless ethical principles and values dominate the judicial process. It is well known that specific professional codes of conducts were developed for several professions in Turkey. On the other hand, studies on judicial ethics in Turkey are rather recent efforts. The absence of judicial ethical principles in Turkey has been widely criticized, thus their constitution become a current issue. Two significant projects aiming to develop the judicial code of conduct has recently finished and judicial ethical principles were designated at the end of both projects. The first of these is the Codes of Conduct of Court of Cassation which was prepared by the Court of Cassation, and the second one is the Turkish Declaration of Judicial Ethics which was prepared by the Council of Judges and Public Prosecutors. These two documents were examined via comparing with the Bangalore

^{*}) Bu Makale Emekli Hâkimlerin Bakış Açısıyla Türkiye’de Yargı Etiği İsimli Doktora Tezinden Üretilmiştir.

^{**}) Arş. Gör. Dr. Şırnak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü (e-posta: esranurtugan@gmail.com) ORCID ID. orcid.org/0000-0002-2405-7445

^{***}) Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü (e-posta: omur@hacettepe.edu.tr) ORCID ID. orcid.org/0000-0001-9851-2618

Bu makale araştırma ve yayın etiğine uygun hazırlanmıştır iThenticate[®] intihal incelemesinden geçirilmiştir.

Principles of Judicial Conduct in the current study. As a result, both documents are greatly inspired by Bangalore Principles. However, the Codes of Conduct of Court of Cassation has more similarities with Bangalore Principles as compared to the the Turkish Declaration of Judicial Ethics.

Keywords: *Judicial Ethics, Judicial Ethical Principles, The Court of Cassation, The Council of Judges and Public Prosecutors*

Makale Geliş Tarihi: 19.10.2020

Makale Kabul Tarihi: 21.12.2020

I. Giriş

Küreselleşme, kamusal alanda artan yolsuzluk olaylarının etkilerini uluslararası bir boyuta taşımış, yolsuzlukların sadece gerçekleştiği ülkelerin iç dinamiklerini ilgilendiren bir durum olmadığının anlaşılması ile de dünya genelinde etik konusunda duyarlılık artmıştır. Kamuda yolsuzlukların önüne geçilmesi ve azaltılması çalışmaları öncelik kazanmış, bu çalışmalar içerisinde etik ise, yolsuzluk ortaya çıkmadan önce önleme potansiyeline sahip yegane bakış açısı olarak bir nevi araçsallaştırılmıştır. Bu bağlamda mesleki etik de somutlaştırıcı olarak görev almaktadır.

Pek çok farklı meslek dalında etik davranış kurallarının benimsenmesine yönelik çalışmaların son yıllarda hızlandığı Türkiye özelinde de görünen bir gerçektir. Özellikle “Kamu Görevlileri Etik Kurulu” (KGEK) oluşturulduktan sonra mesleki etik çalışmaları da hız kazanmış, pek çok kamu kurumu için mesleki etik davranış kuralları KGEK işbirliği ile belirlenmiştir.

Geniş anlamıyla kamu yönetiminin her alanında yaşanan etik sorunlar fazlasıyla önemli olmakla beraber yargılama süreci söz konusu olduğunda tüm kamuoyunun etik davranışlar konusundaki hassasiyeti artmaktadır. Etik, hukuk ve adalet kavramları ile yakından ilişkili olduğundan adaletin sağlanması süreci etikten ayrı düşünülemez. Dolayısıyla yargı etiği çalışmaları ayrı bir önem kazanmaktadır.

Yargı mensuplarının temsil ettiği değerler ve kullandıkları yetkiler de, adaletin sağlanması ve hak ve özgürlüklerin korunması ile yakından ilgilidir. Dolayısıyla adaletin koruyucusu ve dağıtıcısı konumundaki yargıdan, yargısal işlevini yerine getirirken etik davranış kurallarına uyması özellikle beklenmektedir. Bu durum, toplumsal adaletin sağlanması ve toplumun yargıya güven duyması açısından oldukça önemlidir.

II. Yargı Ve Etik

A. Etik, Hukuk ve Yargı Etiği

En basit haliyle etik kurallar, toplumda oluşmuş doğru ve yanlış davranış kalıplarını ifade etmekteyken, hukuki normlar ise etik olmayan davranışlar hakkındaki yaptırımları düzenlemektedirler. Fakat hukuk kuralları ile etik kuralların her zaman birbiriyle örtüşmeyebileceği, iki alan arasında boşluklar da oluşabileceği unutulmamalıdır. Bazı durumlarda hukuk kurallarının toplumsal ahlaki/ etik kurallara atıf verdiği görülürken bazen de hukuken net bir yaptırımla bağlanan bir davranış etik açıdan tartışmalı bulunabilmektedir.

Bu noktada belirtilmesi gereken ise; hukuk normlarının etik kurallara uygun düşmemesi, meşruiyetini etik kurallardan almaması durumlarında o hukuki normların “iyi yasalar” olamayacaklarıdır (Davran, 2000:141).

Etik ve hukuk arasındaki girift ilişki incelendiğinde görülmektedir ki; adalet, eşitlik, özgürlük, insan onuru gibi kavramların her iki alan için de temel teşkil ediyor olması sebebiyle etik ve hukuk arasında önemli bir bağ bulunmaktadır (Topakkaya, 2010:161 ve Çalışır, 2015:9). Modern yaşamda, hukuk ve etik alanları arasındaki ilişki çok yönlüdür ve bu bileşenler birbirlerini etkilemektedirler. İnsanların bir arada yaşaması için ayrıntılı hukuk kurallarına duyulan ihtiyaç artırmakta, dolayısıyla toplumsal yaşamın daha fazla hukuksallaşması söz konusu olmaktadır. Toplumsal yaşamda hukuk kurallarının ağırlığı artarken, etik kurallarının etkinliklerinin ise azaldığı gözlemlenmektedir. Oysa etik ve hukuksal normlar, birlikte yaşamın vazgeçilemeyecek iki unsurudur (Yüksel, 2002:177).

Yargı sisteminde etik ilkelerin hakim kılınması ise çok boyutlu bir mesele olup konuya, hem kurumsal olarak yargı erkinin etiğe uygun altyapıya sahip olması, hem de yargı mensuplarının bireysel davranışları açısından yaklaşılabılır. Kurumsal yapının özellikleri ise belirleyici etkisiyle ilk başta incelenmesi gereken husus olmaktadır.

B.Yargı Bağımsızlığı

Yargı etiği ilkeleri arasında en temelde yer alan kavram olan bağımsızlık, tarafsızlığın sağlanmasında da ön koşul olarak kabul edilmektedir (Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, 2007:43). İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi’nden Bangalore Yargı Etiği İlkeleri’ne kadar pek çok uluslararası metinde yargı bağımsızlığından önemle söz edilmektedir.

Yargı bağımsızlığının yapısal tanımlarında pek çok zaman negatif tanımlar yapıldığı, “yargı bağımsızlığının ne olmadığı” anlatılarak işe başlandığı görülmektedir. Yapısal yaklaşımda, yargı bağımsızlığı açıklanırken, yasama ve yürütme erklerinin yargı erki ile olan ilişkilerinde uygun olmayan davranışlarına vurgu yapılır (Winkler ve Zagel, 1995:798).

Yargı bağımsızlığının negatif tanımlanmasında kuvvetler ayrılığı yaklaşımından faydalanılmaktadır. Kuvvetler ayrılığında yasama, yürütme ve yargı erklerinin farklı organlar tarafından yürütülmesi sayesinde her bir erkin diğerinden bağımsızlığı sağlanmış olmaktadır ki vatandaşların temel hak ve hürriyetlerinin devlet karşısında korunmasının yolu buradan geçmektedir (Gözler, 2011:538). Esasen bu noktada önemli olan yargının, yasama ve yürütmeden bağımsızlığının tam olarak sağlanabilmesi için gerekli olan enstrümanlara sahip olup, bunları kullanabilmesidir. Burada da yargı bağımsızlığının pozitif tanımı ortaya çıkmaktadır (Gülener, 2011:221). Sözü edilen bu enstrümanlar “hakimlik teminatı” adı altında hem uluslararası hem de ulusal metinlerde düzenlenmektedir. Ülkemizde de hakimlik teminatı ile ilgili ifadeler 1982 Anayasası madde 139’da hüküm altına alınmıştır.

Yargı etiği konusunda en kapsamlı ve genel kabul görmüş metin olan Bangalore Yargısal Davranış İlkelerinde de birinci ilke olan yargı bağımsızlığı; “hukuk devletinin ön koşulu ve adil yargılanmanın temel garantisi” olarak ifade edilirken hakimlerin hem kişisel bağımsızlıklarını korumaları hem de kurumsal anlamda yargı bağımsızlığını temsil etmeleri gerektiği belirtilmiştir (BM, 2003:3). Bağımsızlığın sağlanabilmesi için de hakimlerin; davanın taraflarından, meslektaşlarından, yasama ve yürütmeden ve toplumdaki etkilenmeden, yalnızca vicdani kanaati doğrultusunda karar vermesi gerekmektedir (Commentary On The Bangalore Principles Of Judicial Conduct, 2007:43-45).

Bağımsızlığın ancak bireylere ait bir özellik olabileceği görüşü doğrultusunda bazı çalışmalarda yargı bağımsızlığı, yargı sülhleri üzerinden tanımlanmaktadır. Bu noktada avukatların, savcılarının ve hakimlerin bağımsızlığı temelinde de yargı bağımsızlığı konusu incelenmektedir. Ancak özellikle Anayasa’da “mahkemelerin bağımsızlığı” kapsamında düzenlenen hükümlerin temelinde “hakimlerin bağımsızlığı” hakkında olduğu rahatlıkla görülebilmektedir. Dolayısıyla mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlerin bağımsızlığı söz konusu olduğunda birinden bahsedilirken çoğu zaman diğeri de kastedilmekte, kavramlar eş anlamlı bir şekilde kullanılmaktadır (Çetiner, 2016:102-132).

Yargı bağımsızlığının temelinde hukuk devleti bulunmakta, yani hukuk devleti olmadan yargı bağımsızlığının sağlanması mümkün olmamaktadır. Diğer bir bakış açısı ile de hukuk devleti, devletin tüm iş ve işlemlerinin hukuka uygun olmasını ifade etmektedir ve bunun sağlanmasının yolu özgür ve bağımsız bir yargıdan geçmektedir. Dolayısıyla hukuk devleti ve yargı bağımsızlığı arasında yapısal bir bağ olduğu aşikardır. Özellikle devlet ve vatandaşlar arasındaki uyumsuzluklarda hukuk devleti niteliği sınırlanırken aynı zamanda yargı bağımsızlığının önemi de ortaya çıkmış olmaktadır (Yüksel, 2012:73).

Yargı bağımsızlığının tam anlamıyla sağlanabilmesi için ise yargı üyelerinin bağımsız davranmalarını mümkün kılacak yapısal unsurlar olan; kurumsal bağımsızlığın sağlanması, yargı üyelerinin mesleğe kabul yöntemlerinde liyakatin esas alınması, görev süreleri konusundaki güvenceleri ile görevden alınamamaları, finansal güvencelerinin sağlanması ve yargının dış etkilerden korunması konularında gerekli düzenlemelerin yapılması ve devamında da bu mekanizmaların işleyişinin güvence altına alınması gerekmektedir (İnceoğlu, 2011).

C.Yargıda Hesap Verebilirlik

Günümüzde kişilerin birbirleriyle ve devletle olan ilişkilerinin karmaşıklaşması sebebiyle devletin sorumluluk alanını genişletmiş, dolayısıyla hukuki normlara ve yargı sistemine düşen roller artmıştır. Bu ortamda kamu yönetiminin tüm bileşenleri birtakım yeni sorumlulukları yüklenmek durumundadır. Açıklık, şeffaflık ve hesap verebilirlik bu bakımdan özellikle öne çıkan sorumluluklardır.

Hesap verebilirlik kısaca; kamu kaynaklarını kullanan kamu görevlisinin, bu kaynakları kullanırken ne kadar başarılı olduğunu “sergileme ve raporlama

sorumluluğu” olarak ifade edilebilir (Kesim, 2005:270). Hesap verebilirlik, güven krizi yaşayan kamu yönetimlerinin, halkın güvenini tekrar kazanması aşamasında yararlanacağı önemli bir araçtır (Gülener, 2011:21-218). Yargısal hesap verebilirlik ise, yargının bağımsızlığına zarar verilmeden onun kendine özgü değerleri göz önünde bulundurularak, yargının niteliğinin ve performansının artırılması için kullanılacak bir yöntem olarak tanımlanabilir (Contini ve Mohr, 2007:28). Hesap verebilirlik, hukuk devleti olmanın başlıca gerekliliğidir ve demokratik bir hukuk devletinde, yargı kurumunun da önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Yargısal hesap verebilirliğin sağlanması ile toplumun adalete olan güveni ve saygısı artacaktır.

Bir görüşe göre hakimlerin hesap verebilirliğini sağlayan mekanizmalar zaten Türkiye dahil hukuk devletinin temel ilkelerinin geçerli olduğu ülkelerde mevcut haldedir. Örneğin kararların gerekçeli yazılması zorunluluğu, açık yargılama usulü, kararlara karşı istinaf ve temyiz yolları olmak üzere üst mahkemelere başvurulabilmesi, kararların kamuoyunda tartışılması, teftiş kurullarının hakim ve mahkemelerle ilgili gerekli disiplin işlemlerini tesis ve takip etmesi, yargının hesap verebilirliğini sağlayan araçlar olarak kabul edilmektedir (Sarı, 2014:363; Gülener, 2011:223).

Contini ve Mohr, yargısal hesap verebilirliği üçe ayırarak “hukuki ve yargısal”, “idari” ve “demokratik” hesap verebilirlik şeklinde bir sınıflandırma yapmışlardır (2007:43). “Hukuki ve yargısal hesap verebilirlik”ten kastedilen teftiş sistemi olurken, “idari hesap verebilirlik” performans denetimi, kamu denetçiliği (Ombudsman) ve hakimlerin uyması gereken etik ilkeleri kapsamaktadır. “Yargının demokratik hesap verebilirliği”nden de medya ve sivil toplum ile ilişkiler anlaşılmaktadır.

D.Yargı Bağımsızlığı, Hesap Verebilirlik ve Etik İlişkisi

Hakimlerin hesap verebilirliği ve bağımsızlıkları arasındaki ince çizgi belirlenirken mesleğin değerlerinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Yerine getirdikleri kamu hizmetinin niteliği gereği, hakimler için diğer kamu personelinden farklı hesap verebilirlik mekanizmalarının geliştirilmesi gereği aşikardır. Bu bağlamda, etik standartların net bir biçimde belirlenip uygulamaya konulması konusu önem kazanmaktadır.

Etik ve hesap verebilirlik arasındaki ilişki incelendiğinde etik bir içsel kontrol mekanizması, hesap verebilirlik ise dışsal kontrol mekanizması olarak değerlendirilebilir. Fakat içsel etik değerler, etik davranış kurallarına evrildikleri zaman denetlenmeleri olanaklı hale gelerek bir dış kontrol mekanizmasına da dönüşmüş olmaktadır (Eryılmaz ve Bircikoğlu, 2011:34-35).

Hesap verme sistemleri oluşturulurken bazı hususlarda özellikle dikkat edilmesi gerekmektedir. Disiplin süreçleri bu noktada kritik bir öneme sahiptir. Disiplin süreçleri, iyi ya da kötü düzenlenmiş olmalarına bağlı olarak yargısal bağımsızlık konusunda bir güvenceye ya da tehlikeye dönüşebilirler. Hem disiplin yaptırımının uygulanması konusunda yetkili ve görevli kılınan kurum ve organların oluşumu, hem de disiplin yaptırımına bağlanan konuların içeriği bağımsızlık açısından önem taşımaktadır.

Bu konuda en önemli tehdit; hakimlerin yanlış ya da hatalı davranışları sebebiyle değil de kararlarının içerikleri sebebiyle disiplin yaptırımına maruz kalmaları durumu olacaktır. Modern disiplin sistemlerinde hakimlerin kararları nedeniyle değil yanlış ya da kusurlu davranışları nedeniyle hesap vermeleri öngörülmektedir (Lubet, 1998:67). Yargı kararlarının ise yine yargı yoluyla düzeltilmesi gerekmektedir. Yargı mensuplarının uymaları gereken davranış kurallarının da daha önceden titizlikle belirlenmiş olması, yukarıda bahsedilen tehditin oluşmaması için elzemdir. Disiplin yaptırımını uygulamakla yetkilendirilmiş organlara geniş takdir yetkisi tanınması ise, yargı bağımsızlığını zedeleyecektir (İnceoğlu, 2007:5-57).

III. Yargı Etiği Konusunda Uluslararası Düzenlemeler

Yargı etiği konulu uluslararası düzenlemeler incelendiğinde savcılar ve avukatlar için birtakım etik davranış kurallarını içeren belgeler de bulunmakla beraber, düzenlemelerin önemli bir kısmının hakimlerin etik davranışlarına odaklandığı görülmektedir. Bu çalışma özelinde de yargı etiği bağlamında hakimlik meslek etiği üzerinde durulmuştur. Dolayısıyla aşağıda daha yakından incelenmek üzere seçilen uluslararası düzenlemeler, hakimlerin davranışları konusuna odaklanmış olanlardır.

A. Birleşmiş Milletler (BM) Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri

1985 yılında “Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Suçluların Tedavisi Yedinci Kongresi”nde kabul edilmiş olan bu ilkeler, insan hakları ve temel özgürlükler, eşitlik, adil yargılanma, masumiyet karinesi ilkelerinin uygulanmasında hala birtakım güçlükler yaşandığı düşüncesinden hareketle, uygulamadaki eksiklikleri gidermede yargı mensuplarına yardımcı olmak amacıyla belirlenmiştir. Temel ilkelerin başlangıç kısmında hakimlerin, vatandaşların hak ve özgürlükleri ile mülkiyetleri hakkında son hükmü verme gücüne sahip oldukları vurgulanmış, hakimlerin bağımsızlığının sağlanması, mesleğe girişleri ve eğitimleri konusunda temel ilkelerin ortaya konulmasının çok önemli olduğunun altı çizilmiştir. Hakimlerin bağımsızlığına ilişkin bu “rehber ilke”lerin yerleşmesi hususunda üye devletlere yardımcı olmak da asıl hedeflerin arasındadır.

Metinde, yargı bağımsızlığına fazlaca yer ayrıldığı görülmektedir. Yargı bağımsızlığının anayasal güvence altında olması ve tüm kamu kurumlarının yargı bağımsızlığına saygılı olması, yargı mercilerinin hiçbir baskıya maruz bırakılmaması, yargılama sürecinin her türlü etkiden uzak tutulması ve bu sayede hakimlerin tarafsız karar vermesinin sağlanması gerektiği ifade edilmiştir. Kanuni hakim ilkesine de vurgu yapılmış, yargı bağımsızlığının aynı zamanda mahkemelere, tarafların haklarına saygı duymak suretiyle kişilerin eşit ve adil yargılanması sorumluluğunu yüklediği hatırlatılmıştır (Madde 1-7).

Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri’nde üzerinde durulan diğer konular arasında; mesleğe girişte liyakatin önemi, hakimlik teminatının kanunlarda yer alması, hakimlerin istekleri dışında emekli edilememeleri ve görevlerine son verilememesi, disiplin işlemlerinin önceden belirlenmiş standartlara uygun gerçekleştirilmesi başlıkları yer almaktadır (Madde 8-20).

B.Hakimlerin Statüsüne İlişkin Avrupa Şartı

08-10.07.1998 tarihinde Strazburg’da kabul edilen Hakimlerin Statüsüne İlişkin Avrupa Şartı’nın hedefi, hakimlerin ve mahkemelerin bağımsızlık ve tarafsızlığının sağlanmasını garanti edebilecek hükümleri belirlemek ve Avrupa ülkelerinde bu garantilerin düzeylerini iyileştirmektir. Genel ilkeler arasında en çok dikkati çeken hüküm; hakimlerin atama, terfi, disiplin gibi özlük işlemleri ile ilgilenecek kurulların üyelerinin en az yarısının hakimler tarafından seçilen bağımsız üyelerden oluşması yönünde tavsiyede bulunması ve bağımsızlık konusunda şüpheye düştüğü zamanlarda hakime bu kurula başvurma imkanını tanımasıdır (1998:1). Alt başlıklar ise mesleğe girişten görevin sona ermesine kadarki süreçleri içermektedir (1998:1-3). Alt başlıklar arasında “Seçim, İşe Alınma ve İlk Eğitim”, “Atama ve Azlolanamama”, “Ücret ve Sosyal Refah” görülmektedir.

C.Evrensel Hakimler Şartı

17.11.1999’da, Uluslararası Hakimler Birliği Merkez Konseyi tarafından oybirliği ile kabul edilen Evrensel Hakimler Şartı’nın önsözünde, dünyanın her yerinden hakim in katkısıyla belgenin hazırlandığı ifade edilmiştir. 15 kısa maddeden oluşan düzenlemenin maddelerinde bağımsızlık, hukuka bağlılık, tarafsızlık, hakimlik teminatı gibi konulara değindiği görülmektedir (The Universal Charter of the Judge, 1999:1-4). 2017 Kasım ayında, pek çok ülkede yargının haklarının tehdit edilmekte olduğu ve hakimlere saldırıldığı gerekçeleriyle Evrensel Hakimler Şartı’nın güncelleştirilmesinin bir ihtiyaç haline geldiği Uluslararası Hakimler Birliği tarafından bildirilmiştir. Güncellenmiş Şartın genel ilkeler başlıklı kısmında kuvvetler ayrılığına ve yargının bu kuvvetlerden biri olduğuna, adil yargılanma hakkına ve yargı bağımsızlığının önemine vurgu yapılmıştır. Yeni eklenen “etik” başlığı altında da, bağımsızlık, saygınlık, hakimlikle bağdaşmayan işler, liyakat konularına yer verilmiştir (The Universal Charter of the Judge, Updated 2017, 2017:1-8).

D.Bangalore Yargı Etiği İlkeleri

Ön çalışmaları 2000 yılında başlayan düzenleme için, başlangıçta yargı bağımsızlığını desteklemek amacıyla yargısal sorumluluk kavramının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu girişimin oluşmasındaki ana etkenlerden biri, yargı sistemlerine karşı duyulan güvensizlik ve memnuniyetsizliğin pek çok ülkede artmış olmasıdır. 3 yıllık çalışmanın sonucunda ortaya çıkan ilkeler, tüm hukuk sistemlerini temsil eden hakimler tarafından görüş birliği ile kabul görmüştür (Jayawickrama, 2009:2-6). Bangalore Yargı Etiği ilkeleri (2003) toplamda altı adet “değer” ve bu değerlerin altında yer alan “ilkeler” ile bunların uygulama alanlarının açıklanmasından oluşmaktadır. Değerler sırasıyla; “bağımsızlık, tarafsızlık, doğruluk, dürüstlük, eşitlik, ehliyet ve liyakat” biçimindedir.

Değerler arasında en detaylı şekilde anlatılan 4. değer olan dürüstlüktür (*propriety*). Kavramın Türkçeye çevrilmesinde bazı zorluklar yaşanmakta, özellikle 3. değer: doğruluk (*integrity*) ile karıştırılabilmektedir.

Bangalore Yargı Etiği İlkeleri (ya da Bangalore Yargısal Davranış İlkeleri) bugün birçok ülke tarafından kabul görmüş, evrensel bir metindir. Bangalore İlkelerini benzersiz yapan özelliği ise, devlet adamları tarafından hazırlanan bir belge olmayıp, kendi tecrübelerinden yola çıkan pek çok farklı hukuk sistemini temsil eden hakimler tarafından oluşturulmuş olmasıdır.

Yargı etiği ilkeleri hakkında onun kadar ayrıntılı bilgi içeren başka bir düzenleme bulunmadığından Bangalore İlkeleri, yargı etiğinin Magna Carta'sı olarak nitelendirilmektedir. Bangalore İlkeleri, hakimlerin davranışlarını küresel tartışmaların merkezine yerleştiren yeni bir yaklaşımı sembolize etmektedir. Diğer bütün düzenlemeler yargının kurumsal olarak düzenlenmesi ile ilgilenmekteyken Bangalore Yargı Etiği İlkeleri hakimlerin önemli rolünü tanımlamaktadır (Terhechte, 2009:512).

Evrensel Hakimler Şartı, Hakimlerin Statüsüne İlişkin Avrupa Şartı ve Bangalore Yargı Etiği İlkeleri gibi *soft law* belgeler, küresel yargı ağlarının ulusal hükümlerden ayrı kendi etik standartlarını oluşturma girişimlerinin sonucu olarak da değerlendirilebilir. Burada amaç, dünyanın dört bir yanında yargıya rehberlik edebilecek etik standartlar oluşturmaktır. Bu belgelerde yer alan bazı ilkeler uluslararası teamül hukukunun da bir parçasıdır. Yasal olarak hiçbir bağlayıcılığı olmayan bu bölümler (teamül hukukuna dair ilkeleri içeren bölümler) bile yargı etiği tartışmalarına önemli katkıda bulunmuştur. Zira görülmektedir ki, mahkemelerin ve hakimlerin yasal yükümlülükleri de çoğu zaman bu uluslararası hakim ağları çıkışlı *soft law* belgeler tarafından belirlenmektedir.

IV. Türkiye’de Yargı Etiği Konusunda Yapılan Çalışmalar

Son yıllarda daha çok mesleki davranış kuralları olarak ele alınan etik, yargıda da üzerinde sıkça durulan bir konu haline gelmiştir. Türkiye’nin AB’ye üyelik sürecinde, yargıda etik standartlara sahip olmadığı yönünde aldığı eleştiriler, yargı etiği ilkelerinin belirlenmesi konusunda hızlandırıcı etkiye sahip olmuştur.

2014-2018 yılları arasını kapsayan 10. Kalkınma Planı’nda ve Yargı Reformu Stratejisi’nde yargı etiği kodlarının belirlenmesi hedefleri öne çıkmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda, Hakimler ve Savcılar Kurulu (HSK) Mart 2019’da Türk Yargı Etiği Bildirgesini duyurmuştur. Ayrıca 2018’de tamamlanan Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi’nin sonunda da Yargıtay Etik Kodlarının belirlenmiş olduğu görülmektedir. Bu iki proje Türk yargı etiği çalışmaları açısından temel kabul edilebilecek projelerdir.

A. Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi

Tam adıyla “Yargıtay’da Etik İlkelerin Yaygınlaştırılması, Saydamlığın Güçlendirilmesi ve Yargıtay’a olan Güveninin Artırılması Projesi” pek çok aşamadan oluşmaktadır ve Projenin en önemli çıktılarında biri Yargıtay Etik Kodlarının belirlenmesi olmuştur.

Proje, Yargıtay ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) işbirliği ile yürütülmüş olup iki kurumun 2010’dan itibaren sürmekte olan ortak girişimlerinin

sonuçlarına dayanmaktadır. Projenin amaçlarından bir diğeri; yargı etiği ilkelerinin yaygınlaştırılması ve 2013 yılında yayınlanmış olan “Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi”nin ve bu bildirmede yer almakta olan şeffaflığa ilişkin on beş ilkenin tanınırlığının artırılmasıdır (Tomasi, 2017:9).

Üç kısımdan oluşan Yargıtay Etik İlkeleri’nin ilk bölümü yargı etiği ilkeleri, ikinci bölümü cumhuriyet savcıları için belirlenmiş etik davranış ilkeleri ve üçüncü bölümü Yargıtay personeli için oluşturulan etik ilkelerden meydana gelmektedir. Yargı Etiği olarak isimlendirilen ilk bölümde hakimler için belirlenen etik davranış ilkeleri yer almaktadır.

Hakimler için belirlenen yargı etiği ilkeleri 6 adet “değer”den oluşmaktadır. Bangalore İlkelerine benzer bir biçimde her değerın devamında yer alan “ilke” ile, ilgili değer açıklanmıştır. İlkelerin ardından verilen “kurallar”da da söz konusu değerın daha iyi anlaşılabilmesi için daha detaylı bir anlatımla doğru ve yanlış davranış kalıpları verilmiştir. Değerler sırasıyla “bağımsızlık, tarafsızlık, dürüstlük, mesleğe yaraşırılık, eşitlik, ehliyet ve özen” olarak belirlenmiştir.

Proje tanıtımında temel amaçlardan söz edilirken uluslararası tecrübelerin ışığında edinilen bilgi birikiminin ülkeye ve Yargıtay’a uyarlanması asıl hedef olduğu pek çok kez tekrarlanmaktadır. Salt ilke belirlenmesinin amaçlanmadığı, tüm Yargıtay personelinin de katkısıyla Yargıtay’ın çalışma sistemine de uyarlanacak ilkelerin, davranış kodlarının oluşturulmasının hedeflendiği belirtilmiştir (Saldırım, 2017:17). Fakat bütün bu söylemlere karşın, Yargıtay Yargı Etiği İlkelerinin Bangalore İlkeleri ile olan benzerliği, incelemede ilk dikkati çeken husustur. Belirlenen 4 değer birebir Bangalore İlkelerinde belirlenmiş değerler ile aynı olup, diğer 2 değerın de isimleri farklı olsa da içeriğinin Bangalore İlkeleri’ndeki kalan iki değer ile aynı olduğu görülmektedir. Sonuçta 6 değer de Bangalore İlkeleri ile hem isim hem de içerik olarak büyük benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte, değerlerin hemen devamında yer alan “ilkeler” de yine Bangalore İlkeleri ile büyük ölçüde benzerdir.

Bağımsızlık, tarafsızlık, dürüstlük ve eşitlik değerleri her iki etik kodda da yer almaktadır. Ehliyet ve liyakat değerinin Yargıtay Yargı Etiği İlkelerindeki karşılığı ehliyet ve özen olarak ifade edilmiştir. Bangalore İlkelerindeki “doğruluk” değeri, Yargıtay İlkeleri’ne “dürüstlük” olarak uyarlanmış, yine Bangalore İlkelerindeki dürüstlük değeri, Yargıtay İlkeleri’nde mesleğe yaraşırılık şeklinde isimlendirilmiştir. Bunun yanında değerleri açıklayan ilkelerin ise yerlerinin değiştirilmediği, içeriklerinin aynı kaldığı görülmektedir. İsmi aynı olan değerlerin içeriği ise bekleneceği üzere aynıdır. Ayrıntılar Şekil 1’de görülebilir vaziyettedir.

Projenin ilk gününden itibaren dikkatlerin yargı etiği meselesi üzerinde yoğunlaşması, süreç boyunca hakimler, savcılar, Yargıtay personeli ve akademisyenler başta olmak üzere çok sayıda insanın bir araya gelip konuyla ilgili istişarede bulunması hiç kuşkusuz Projenin kazandırdıkları arasındadır. Etik kodların belirlenmesi sonrasında tüm Yargıtay personeline verilmesi planlanan eğitimlerin yanı sıra aslında Proje çalışmalarının başından sonuna kadar muhakkak ki eğitim niteliğinde çok önemli

kazanımlar elde edilmiştir. Basının ve kamuoyunun yargı etiği konusuna dikkatinin çekilmesi bile başlı başına bir başarı olarak değerlendirilmelidir. Projenin en önemli çıktılarından bir tanesi de 9 Temmuz 2018’de faaliyete geçen Yargıtay Yargı Etiği Danışma Kurulu’nun kurulmuş olmasıdır. Yargıtay etik ilkelerinin belirlenmesi projenin tek amacı da değildir. Ancak, onlarca akademisyen, Yargıtay üyesi, tetkik hakimi, savcı ve Yargıtay personelinin katıldığı, 1.000.000 ABD Doları bütçeli (Bilgi Notu, 2017:1) bir projenin sonuç bildirisi olarak ortaya çıkan Yargıtay Etik İlkeleri’nin, hali hazırda tüm dünyada kabul görmüş ve bilinen bir metin olan Bangalore Yargı Etiği İlkeleri ile değerler, ilkeler ve uygulamalı örnekler bazında benzerliği aşan derecede paralellik göstermesi hayal kırıklığı yaratmıştır.

YARGITAY YARGI ETİĞİ İLKELERİ / BANGALORE YARGI ETİĞİ İLKELERİ

Değer 1: Bağımsızlık <i>İlke: Yargı bağımsızlığı, hukukun üstünlüğünün ön şartı ve adil yargılanmanın temel güvencesidir. Bu nedenle hâkim, hem bireysel hem de kurumsal yönleriyle yargı bağımsızlığını yüceltir ve örnek biçimde temsil eder.</i>	Değer 1: Bağımsızlık <i>İlke: Yargı bağımsızlığı, hukukun üstünlüğünün ön koşulu ve adil yargılanmanın temel garantisidir. Bu nedenle hâkim, hem bireysel hem de kurumsal yönleriyle yargı bağımsızlığını korumalı ve bu konuda örnek teşkil etmelidir.</i>
Değer 2: Tarafsızlık <i>İlke: Tarafsızlık, yargı görevinin doğru biçimde ifası için vazgeçilmez bir unsurdur. Bu ilke, temyiz sürecinde salt karar için değil, kararın oluşturulduğu süreç için de geçerlidir.</i>	Değer 2: Tarafsızlık <i>İlke: Tarafsızlık, yargı görevinin doğru bir şekilde yerine getirilmesine esas teşkil eder. Bu ilke sadece kararlar için değil, kararların oluşturulduğu süreç açısından da geçerlidir.</i>
Değer 3: Dürüstlük <i>İlke: Dürüstlük, yargı görevinin doğru biçimde ifası için vazgeçilmez bir unsurdur.</i>	Değer 3: Doğruluk <i>İlke: Doğruluk, yargı görevinin düzgün bir şekilde yerine getirilmesinde esastır</i>
Değer 4: Mesleğe Yaraşırılık <i>İlke: Mesleğe yaraşırılık ve bunun görüntü olarak ortaya konulması, hâkimin tüm faaliyetlerinin ifası için vazgeçilmez unsurdur.</i>	Değer 4: Dürüstlük <i>İlke: Dürüstlük ve dürüstlük görüntüsü, bir hâkimin tüm faaliyetlerinin icrasında esaslı bir unsurdur.</i>
Değer 5: Eşitlik <i>İlke: Yargı görevinin doğru biçimde ifası için mahkeme önünde herkese eşit muamelede bulunmak vazgeçilmez bir unsurdur.</i>	Değer 5: Eşitlik <i>İlke: Mahkemeler önünde herkese eşit muamele gösterilmesi, hâkimlik görevinin gereğince yerine getirilmesi için elzem bir unsurdur.</i>
Değer 6: Ehlîyet ve Özen <i>İlke: Ehlîyet ve özen, yargı görevinin doğru biçimde ifasının ön şartlarıdır.</i>	Değer 6: Ehlîyet ve Liyakat <i>İlke: Ehlîyet ve liyakat, yargı görevinin gereğince yerine getirilmesinin ön koşullarıdır.</i>

Şekil 1. Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri ile Bangalore Yargı Etiği İlkelerinin Karşılaştırılması

A. Türkiye’de Yargı Etiğinin Güçlendirilmesi Projesi

Türkiye’de Yargı Etiğinin Güçlendirilmesi Projesi Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından finanse edilmiştir. Proje Aralık 2015-Aralık 2017 arasında yürütülmüş ve tamamlanmıştır. Türkiye’de yargı etiğinin durum analizi yapılarak yargısal etik kodların geliştirilmesi ise Projenin ana hedeflerindedir. Diğer hedefler arasında hakim ve savcılarının yargı etiği konusunda farkındalıklarının artırılması ve HSK’nın bu konudaki kapasitesinin geliştirilmesi bulunmaktadır. Ayrıca, kamuoyunda farkındalık yaratmak da amaçlanmaktadır (coe.int, 2020; hsk.gov.tr, 2019).

Proje’nin Aralık 2017’de tamamlanmasından sonra Projenin temel çıktısı olarak Türk Yargı Etiği Bildirgesi’nin yazılmış olduğu ve yakın zamanda açıklanacağı söylenmiş (HSK 2017 Faaliyet Raporu, 2018:55) ancak Bildirge 11 Mart 2019’da açıklanmıştır. Bildirgenin ilk derece mahkemelerinde, istinaf mahkemelerinde ve yüksek

mahkemelerde görev yapan tüm hakim ve savcılar için bağlayıcı olduğu belirtilmiştir (Gül, 2019:19-20).

Türk Yargı Etiği Bildirgesi 8 temel ilke ve bu ilkeleri açıklayan alt başlıklardan meydana gelmektedir. Alt başlıklar doğru davranış örnekleri içermekte, bunun yanında hakimlik ve savcılık mesleklerinin niteliklerinden de sıklıkla söz etmektedir. Yargı Etiği Bildirgesinin, Bangalore İlkeleri ile benzerlik taşıyıp taşımadığı incelendiğinde Yargıtay’ın çalışmasında görüldüğünün aksine Bangalore İlkelerinden esinlenilmesine rağmen, daha özgün bir metnin ortaya çıkmış olduğu anlaşılmaktadır. Türk Yargı Etiği Bildirgesi’nde belirtilen 8 ilkeye göre hakimler ve savcılar;

- İnsan onuruna saygılıdır, insan haklarını korur ve herkese eşit davranırlar,
- Bağımsızdırlar,
- Tarafsızdırlar,
- Dürüst ve tutarlıdırlar,
- Yargıya olan güven temsil ederler,
- Mahremiyeti gözetirler,
- Mesleğe yaraşır şekilde davranırlar,
- Yetkindir ve mesleklerinde özenli davranırlar.

Bildirge’nin öne çıkan özelliklerine ve Bangalore İlkelerinden ayrılan yönlerinden baktığımızda öncelikle; Bildirge’de insan onuruna (Bangalore İlkelerinde görülmeyen bir biçimde) vurgu yapıldığı görülmektedir. Bangalore İlkelerinde eşitlik üzerine yoğunlaşılırken, Bildirge’de eşitliğin, insan hak ve onuru üzerine inşa edildiği görülmektedir (ilke 1).

Bangalore İlkelerinde sözü edilmeyen bir konu olan “tutarlılık” Bildirge’de bir “ilke” olarak karşımıza çıkmaktadır (Bangalore İlkeleri’nin bazı çevirilerinde dürüstlük değeri “dürüstlük ve tutarlılık” olarak geçmektedir ancak orijinal metne bakıldığında değerinin tam isminin “integrity” olduğu görülmektedir). Bu noktada kastedilen hem davranışlarda hem de kararlarda tutarlılıktır. Dolayısıyla bu madde dürüstlük ile ilişkilendirilip birlikte ele alınmıştır. Mahremiyet ise Bangalore’da dürüstlük değeri altında bir kez bahsi geçen (4.10) bir ilke olarak Bildirge’de karşımıza çıkmaktadır.

Bildirge’de yer alan, yargıya duyulan güvenin hakim üzerinden belirlendiği düşüncesi, “hakimler, yargıya olan güveni temsil ederler” başlığı ile tek başına bir ilke olarak tasarlanmaya layık görülmüşken, Bangalore İlkelerinde bu düşünce kendini sırasıyla; örneğin tarafsızlık (2.2 ile 2.4.), doğruluk (3.1. ile 3.2.), dürüstlük (4.1., 4.2., 4.3.) değerleri kapsamında göstermektedir. Bu ilke incelenirken dikkati çeken bir başka husus ise, ilkenin alt başlıklarının diğer 7 ilkenin alt başlıklarına göre daha genel ifadeler içeren bir dille yazılmış olduğudur. Diğer ilkelere de doğrudan bir davranış kuralını anlatmaktan daha çok, dikkat çekilmek istenen değerinin içeriğine ilişkin açıklamalar

görülmektedir. Ancak, hakimin yargıya olan güveni temsil ettiğini anlatmaya gayret eden ilkede bu durum daha yoğundur.

Aslında Bildirge'nin genelinde esnek ve soyut ifadeler kullanılmasının tercih edildiği anlaşılmaktadır. Literatür taraması sırasında, daha geniş kapsamlı ifadeler kullanan metinlerin daha uzun ömürlü, daha uygulanabilir olacağı görüşü ile de karşılaşmıştır. Bangalore İlkeleri ve Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri'nde ise daha çok hakimin yapması ve kaçınması gereken davranışları örnekleme yoluna gidilmiştir. Elbette kapsamı daha geniş, ilkenin içeriğini anlatmaya yönelik ifadeler bu metinlerde de kullanılmıştır. Ancak Bildirge'de, Bangalore İlkelerindeki davranış örnekleri kadar liste usulü sayma yöntemi yerine, değerler bazında bir söylem geliştirilmiştir. Ve yine belirtilmelidir ki, Bangalore'daki kadar olmasa da Bildirgede'de her ilke kapsamında etik davranış örnekleri bulunmaktadır.

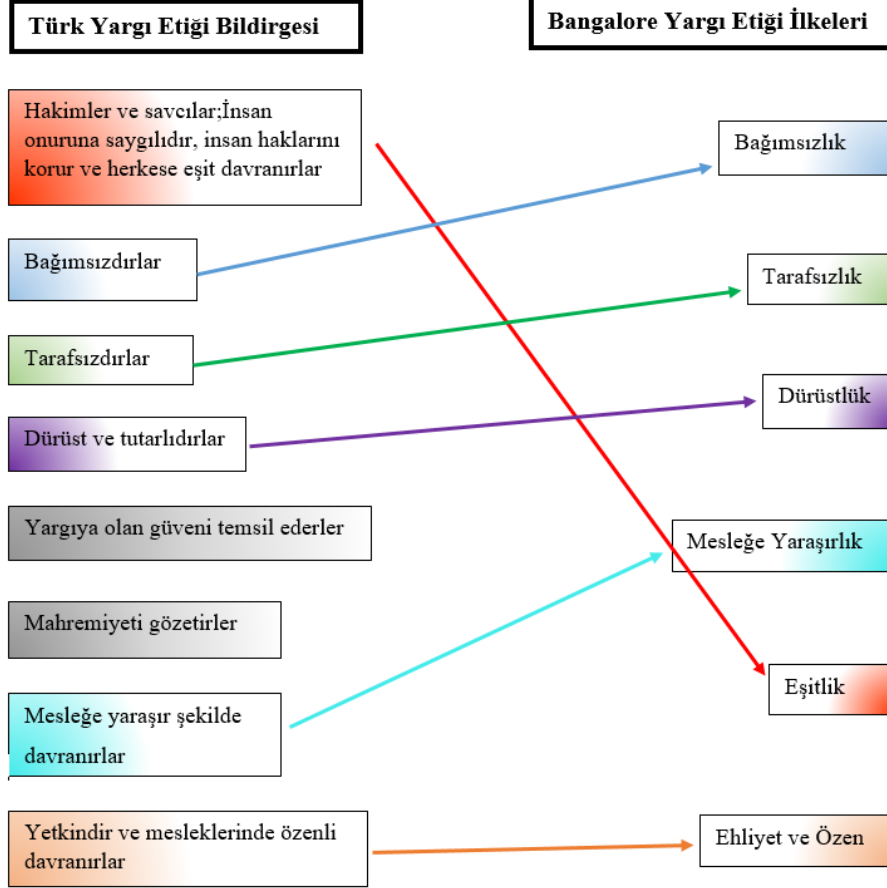
Anlatılmak istenenin örneklerle daha iyi anlaşılması mümkündür. Örneğin Bildirge'de, bağımsızlık ilkesinin devamındaki şu cümle "(hakim ve savcılar) bağımsızlıklarıyla adil yargılanmanın ve hukuk devletinin güvencesidirler" ile Bangalore'daki bağımsızlık değeri kapsamındaki en genel ifadeleri içeren cümle olan "hakim, yargı bağımsızlığını sürdürmede esas olan yargıya yönelik kamusal güveni güçlendirmek amacıyla yargı etiği ile ilgili yüksek standartlar sergilemeli ve bunları ilerletmelidir" ifadesi karşılaştırıldığında, iki metnin söylemi arasındaki fark anlaşılmaktadır (Bangalore İlkeleri'nde bağımsızlık değeri kapsamındaki diğer açıklamalar çok daha net davranış örnekleri içermektedir). Bildirge'de yer alan benzer özellikteki ifadelerden bazıları şu şekildedir:

Hakimler ve savcılar;

"Özü sözü bir kişilikleriyle oldukları gibi görünür ve göründükleri gibi olurlar" (4.2.),

"Vakur duruşlarıyla adına karar verdikleri Türk Milleti başta olmak üzere, herkesin kendilerine güven duymasını sağlarlar" (5.2.),

Sonuç olarak, şekil 2'de de görülebileceği gibi Bildirge'de yer verilen ilkeler ile Bangalore İlkeleri ana hatlarıyla benzeşmektedir. Bazı ilkelerin isimleri itibarıyla bazılarının da içerikleri incelendiğinde benzediği görülmektedir. Eşleşmeyen iki ilkeden biri olan "yargıya olan güveni temsil etme"den Bangalore'da farklı başlıklar altında çokça bahsedildiği anlaşılmaktayken, "mahremiyeti gözetme" ilkesi Bildirge'de daha çok önemsenmiştir.

Şekil 2. Türk Yargı Etiği Bildirgesi ile Bangalore Yargı Etiği İlkelerinin Karşılaştırılması

V.Sonuç Yerine

Aslında ne Yargıtay ne de HSK Projeleri kapsamında, daha önce düşünülmemiş yepyeni ilkeler üretileceği iddiasında bulunulmuştur; zira böyle bir beklenti fazlasıyla gerçek dışı olacaktır. Ülkelerin kendi ulusal sistemleri doğrultusunda hazırlayacakları etik davranış ilkeleri başta Bangalore İlkeleri olmak üzere pek çok uluslararası belgeden yararlanarak oluşturulacaktır ve oluşturulmaktadır. Yeni ilkeler icat edilmesi söz konusu değildir; ancak, yine de uluslararası belgelerin tekrarına düşülmesinden kaçınılması faydalı görülmektedir. Türk Yargı Etiği Bildirgesi de Bangalore İlkeleri ve diğer uluslararası belgelerden pek çok yönüyle ayrılmaktadır. Ancak Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri için aynı yorumu yapmak mümkün görünmemektedir. Metnin özgünlüğü konusu tartışmaya açıktır.

Türkiye’de son dönemde yargı etiği konusunun dikkatleri çekmesi ve bu alanda düzenlemelerin peş peşe gelmesi oldukça sevindirici bir gelişme olmakla beraber ilkelerin belirlenmesi kadar önemli bir diğer husus, ilkeler belirlendikten sonraki adımların planlanmasıdır. Öyle ki tüm yargı mensuplarının bu belirlenen etik ilkeleri sahiplenmesi, koruması ve yüceltmesi gerekmektedir. Burada ilk yapılması gereken, ilkeleri belirleyen kurumların gerekli tanıtım ve eğitim faaliyetlerini yürüterek ilkeleri tüm kamuoyunda bilinir hale getirmeleridir. Ayrıca danışma kurulları gibi yardımcı mekanizmaların oluşturulmasının da olumlu sonuçlar doğuracağı bilinmektedir. Başta da söylenildiği gibi, etik bir önleyici politika olarak karşımıza çıkmaktadır ve bu çabaların hemen yakın gelecekte sonuç vermesi beklenmemelidir. Yargıda etik kültürün yerleşip sağlamlaşmasına giden yolda atılan bu adımlar, bir bütünün parçaları olarak düşünülmesi ve farklı alanlarda gösterilecek çabalarla birlikte düşünülüp tasarlanmalıdır. Özellikle eğitim sisteminden başlayacak bir iyileşme, toplumun tüm kesimlerinde etkisini gösterecek, adalet sistemi de bundan kendisine düşen payı alacaktır. Her alanda olduğu gibi yargı sisteminde de sadece uygulayıcıların değil hizmet alıcı konumundaki vatandaşların da etik ilkelere karşı duyarlı olmaları yoluyla etik ilkeler tam anlamıyla hakim kılınabilecektir.

Kaynaklar

- Bangalor Yargısal Davranış İlkeleri Yorumu (Commentary on the Bangalore Principles on Judicial Conduct) (2007), Haz. Yargısal Dürüstlük Grubu (the Judicial Integrity Group). <https://rm.coe.int/168066d6b9>
- BM, (1985), Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel Prensipleri, *BM Yedinci Suçun Önlenmesi ve Suçluların Tedavisi Kongresi*, Milano, Erişim adresi: <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/51159f30-8d0e-4bb4-becc1446b51d1a5d.pdf>
- BM, (2003), *Bangalor Yargı Etiği İlkeleri*, 2003/43 Sayılı Karar, T.C. Adalet Bakanlığı Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü
- Coe.int (2019), [https://www.coe.int/tr/web/ankara/project-on-strengthening-judicial-ethics-in-turkey#%2210278365%22:\[0\]](https://www.coe.int/tr/web/ankara/project-on-strengthening-judicial-ethics-in-turkey#%2210278365%22:[0]), Erişim Tarihi: 30.04.2019
- Contini, Francesco ve Mohr, Richard (2007), Reconciling Independence and Accountability in Judicial Systems, *Utrecht Law Review*, Vol 3, Issue 2, s.26-43. <https://www.utrechtlawreview.org/articles/abstract/10.18352/ulr.46/>
- Çalışır, Kurtuluş Tayanç (2015), *Yargı Etiği*, Ankara, Adalet Yayınevi
- Çetiner, Selma (2016), *Yargı Etiği (Yargı Erki ve Değerler)*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Davran, Zeynep (2000), Hukuk Kurallarının Etik Temelleri, Tepe, Harun (Haz.), *Etik ve Meslek Etikleri*, (s.139-152), Ankara, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları

- Eryılmaz, Bilal ve Biricikoğlu, Hale (2011), Kamu Yönetiminde Hesap Verebilirlik ve Etik, *İş Ahlakı Dergisi*, Cilt 4, Sayı7, (19-45). <http://isahlakidergisi.com/wp-content/uploads/2014/06/sayi07-yilmaz-tr.pdf>
- Evrensel Hakimler Şartı (the Universal Charter of the Judge), International Association of Judges (17.11.1999), Taiwan. <https://www.fjc.gov/sites/default/files/2015/Universal%20Charter%20of%20the%20Judge.pdf>
- Evrensel Hakimler Şartı, (the Universal Charter of the Judge), International Association of Judges (updated), (14.11.2017), Santiago de Chile. https://www.unodc.org/res/ji/import/international_standards/the_universal_charter_of_the_judge/universal_charter_2017_english.pdf
- Gözler, Kemal (2011), *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi Cilt 1*, Bursa, Ekin Yayınevi.
- Gül, Abdülhamit (2019), Yargı Etiği Bildirgesi Tanıtım Toplantısı Konuşma Metni, Ankara, <http://basin.adalet.gov.tr/resimler/2019-03-11.pdf>
- Gülener, Serdar (2011), Yargı Bağımsızlığını Güçlendirici Bir Mekanizma Olarak Yargısal Hesap Verebilirlik ve Türk Yargı Sistemi, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt XV, Sayı 2, (215-252). http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/15_2_7.pdf
- Hakimler ve Savcılar Kurulu (2018), Hakimler ve Savcılar Kurulu 2017 Yılı Faaliyet Raporu, Şubat 2018, Ankara, <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/HSK%202017%20YILI%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU.pdf>
- Hakimlerin Statüsüne İlişkin Avrupa Şartı, (08-10.07.1998), Strazburg. <http://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/6b93439f-7312-4e49-a52d7e0e2790845a.pdf>
- Hsk.gov.tr (2019), http://www.hsk.gov.tr/DisIliskilerProje/1_turkiye-de-yargi-etiginin-guclendirilmesi-projesi.aspx, Erişim Tarihi: 01.02.2019
- İnceoğlu, Sibel (2007), Karşılaştırmalı Hukuk Yaklaşımıyla Yargıca Yönelik Disiplin Süreçlerinin Yargı Bağımsızlığına Etkisi, *Türkiye Barolar Birliği (TBB) Dergisi*, Sayı 72, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2007-72-351>
- İnceoğlu, Sibel (2011), Yeni Anayasada Bağımsız Bir Yargı İçin Neler Yapılmalı? Uluslar Arası Belgeler Işığında Öneriler, *Türkiye Barolar Birliği (TBB) Dergisi*, Sayı 95, (235-268). <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2011-95-725>
- Jayawickrama, Nihal (2009), Bir Adli Adap Rehberi Hazırlanması, Bildiri. http://etik.gov.tr/Portals/0/meslek_etigi/Yarg%C4%B1%20eti%C4%9Fi.pdf

- Kesim, Erdoğan (2005), Bir Etik Davranış İlkesi Olarak Hesap Verebilirlik (Hesap Verme Sorumluluğu), *Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu Bildiriler Kitabı: 18-19 Kasım 2005-Sakarya* (s.269-281), Sakarya, Bilge Matbaacılık.
- Lubet, Steven (1998), Judicial Discipline and Judicial Independence, *Law and Contemporary Problems*, Vol:61, No:3 (59-74).
https://www.jstor.org/stable/1192416?seq=1#page_scan_tab_contents
- Saldırım, Mustafa (2017), Projenin Tanıtımı, Mustafa Saldırım, Gülşah Sibel Akbulut ve Gözde Hülagü (Haz.), *Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi Açılış Sempozyumu: 13-14 Nisan 2017, Ankara*, (14-19),
https://www.yargitay.gov.tr/documents/SEMPOZYUM_KITABI.pdf
- Sarı, Cengiz (2014), Hakimlerin Hesap Verebilirliği, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl 5, Sayı 17, (361-382). <http://www.taa.gov.tr/yayin/turkiye-adalet-akademisi-dergisi-sayi-17/>
- Terhechte, Jörg Philipp (2009), Judicial Ethics for a Global Judiciary – How Judicial Networks Create their own Codes of Conduct, *German Law Journal*, Cilt 10, S 04,
<https://doi.org/10.1017/S2071832200001188>
- Tomasi, Claudio (2017), Program Açılış Konuşması, Mustafa Saldırım, Gülşah Sibel Akbulut ve Gözde Hülagü (Haz.), *Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi Açılış Sempozyumu: 13-14 Nisan 2017, Ankara*, (7-10),
https://www.yargitay.gov.tr/documents/SEMPOZYUM_KITABI.pdf
- Topakkaya, Arslan (2010), *Hukuk ve Adalet*, Ankara, Yetkin Yayınları
- Türkiye Cumhuriyeti Yargıtay Başkanlığı (2019), Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri, Ankara,
<https://www.yargitay.gov.tr/documents/YargiEtiğiIlkeleri.pdf>
- Winkler, Adam and Zagel, James (1995), the Independence of Judges, *University of California, Los Angeles School of Law Public Law & Legal Theory Research Paper Series*, Vol: 46, (795-834).
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=808624
- Yüksel, Mehmet (2002), Modernleşme Bağlamında Hukuk ve Etik İlişkisine Sosyolojik Bir Bakış, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Sayı 57-1, (177-195)
<http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/2484/3248.pdf?show>
- Yüksel Saadet (2012), Türk Anayasa Hukukunda Hakimlerin Bağımsızlığına Genel Bir Bakış, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C LXX, S 2, (71-98),
<https://dergipark.org.tr/download/article-file/97732>
- Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi Bilgi Notu (2017),
https://www.yargitay.gov.tr/documents/BilgiNotu_Information.pdf